

Warszawakonserten

Warszawakonserten

krigsdrama av Christian Lanciai (2014)

personerna:

Sally
två läkare
Stefan
Henryk
Krzysztof
Adam
plutonchefen
en flygkapten
andra flygare
amerikanska journalister
Sallys pappa
Bruce Lockhart
General Franco
Wilhelm Canaris
Leslie Howard
en hovmästare
nattklubbsgäster och annat fint folk

Handlingen äger rum i London, Warszawa, Madrid och New York under andra världskriget.

Akt I scen 1. Ett sjukhus i London.

Sally Hur är det med honom?
läkaren Han är inte något hopplöst fall. Men vi måste ha tålamod.
Sally Får jag träffa honom?
läkaren Helst inte. Låt oss först pröva allt vi kan. Om vi misslyckas med alla andra medel skall vi låta er pröva. (*Man hör ett trevande pianoklink någonstans ifrån*) Ni hör hur han låter. Han trevar sig fram längs en avgrund.
Sally Vad säger diagnosen?
läkaren Granatchock fast värre. Han blev ju nerskjuten under flygning. Det är ett under att han lever över huvud taget.
Sally Vet han inte vem han är?

läkaren Inte ännu.

Sally Vad tror ni? Kan han bli återställd?

läkaren Om han bara finner sig själv igen. Bara det att han faktiskt söker sig själv och trevar sig fram i mörkret är ett gott tecken, som borde inge oss hopp.

Sally Hur länge måste jag vänta?

läkaren Helst så länge som möjligt, tills vi säkert kan ge klarsignal.

Sally Jag kan inte vänta.

läkaren Ni menar, att ni vill se honom genast?

Sally Är det alltför riskabelt?

läkaren Det är en risk, som jag skulle avråda från.

Sally Jag tar den.

läkaren (viskar med en annan läkare, en kollega. Denne nickar försiktigt.)
Om ni är beredd att ta risken, så är vi det också. Men jag måste varna er. Hans uppenbarelse kan bereda er en chock. Han kommer inte att känna igen er.

Sally Jag tar risken.

läkaren Om han blir det minsta upprörd måste vi avbryta ert besök.

Sally Självklart.

läkaren Kom med oss då. *(reser sig, och de båda läkarna eskorterar Sally till Stefans rum. Hon stannar vid ingången för att ta honom i betraktande. Han sitter vid ett piano och försöker krampaktigt finna en ingång till musiken.)*

Stefan, ni har besök.

Stefan (avbryter och vänder sig om) Lämna mig i fred! Jag är upptagen!

läkaren Det är någon som kanske känner er.

Stefan Jag känner ingen!

läkaren (tecknar till Sally att hålla sig tyst, går fram till honom) Hon har hört er spela förut.

Stefan Vem då? Jag kan ju inte spela!

läkaren Ni har kunnat.

Stefan Det är vad ni försöker inbilla mig. Tror ni inte jag försöker? Jag hittar inte tonerna!

läkaren Försök då åtminstone ge er besökare en chans.

Stefan (tittar dumt på Sally, försöker se något hos henne, resignerar) Har aldrig set henne förut.

läkaren (till Sally) Vi beklagar.

Sally Har ni försökt spela hans egen musik för honom?

läkaren Han vill inte höra musik.

Sally Men han vill spela den.

Stefan Jag kan inte spela!

Sally (går fram till honom, ner på knä inför honom) Jo, det kan ni. Jag har hört er spela.

Stefan Försök inte. Jag har aldrig sett er förr.

Sally Men ni är ju kompositör!

Stefan (reser sig vred) Nej!

läkaren Jag är rädd att vi måste avbryta ert besök. (*tar hand om henne*) Kom igen en annan dag.

Sally Låt mig försöka. Jag har hans enda grammofoninspelning. (*går ut. Stefan lugnar sig under den andre läkarens milda hantering. Ganska snart börjar Warszawakonserten höras på en grammofon utifrån. Stefan lystrar. Sally kommer in igen.*)

Har ni inte spelat den för honom förut?

läkaren Vi har inte haft tillgång till den.

Sally Nu har ni det. (*går fram till Stefan igen*) Säger dig denna musik ingenting? *Stefan* (*försöker liksom treva sig fram genom drömmar*) Jo, jag har hört den förut.

Sally (*ler mot läkarna, nästan som i triumf*) Kan du lokalisera den?

Stefan Den kommer till mig liksom ur ett mycket avlägset förflutet. Jag ser ruiner och hör sirener och bomber krevera. Det är ett flyganfall. Spelade jag den under ett bombanfall?

Sally Ja, det gjorde du.

Stefan (*återvänder till pianot. Försöker igen och verkar återfinna melodin i musiken*)

Sally (*till den andre läkaren*) Stäng av grammofonen. Jag tror han håller på att hitta rätt. (*läkaren går ut och stänger av grammofonen. Stefan spelar själv. Sally går fram till honom och tar om honom*) Tänk efter! Du kan minnas! Musiken leder dig rätt!

Stefan Denna musik var mitt liv. Var har du hittat den?

Sally Det är du som har hittat den. Den är din.

Stefan Vad menar ni?

Sally Det var du som komponerade den.

Stefan (*avbryter sig genast*) Och vem är då ni, som kan ge mig den?

läkaren (*ger ett varnande tecken till Sally*) Inte ännu. Låt honom hämta sig först.

Sally Jag heter Sally.

Stefan Sally? Ett vanligt namn. Ett vanligt, tarvligt, banalt namn. Det säger mig ingenting.

Sally Jag var din hustru.

Stefan (*tar sig plötsligt för huvudet som i ett svårt huvudvärksanfall, flämtar till av smärta*)

läkaren Det är bäst att ni går nu.

läkare 2 Ni har gett honom skjuts, men kör inte för hårt med honom.

Sally (*reser sig*) Jag kommer tillbaka.

läkaren (*till Stefan*) Det är bra, Stefan. Ta det lugnt. Allt ni behöver är att vila.

läkare 2 (*ger tecken till Sally att gå. Hon går.*)

Sally Jag kommer tillbaka i morgon. (*går*)

läkaren Hur är det, Stefan? Minns ni?

Stefan (*avlägsnar långsamt händerna*) Jag minns mer och mer. Jag minns Warszawa. De bombade Warszawa. Jag såg hur de förvandlade staden till ruiner. De förfärliga sirenerna och bombkrevaderna... Det var då jag komponerade konserten... (*reser sig och vandrar bort liksom i dimma, lämnar rummet och glider in i en annan värld av minnen. Han kommer in i en musiksalong av ett bombskadat hus, där det står en flygel. Han sätter sig vid flygeln och börjar spela Warszawakonsertens långsamma tema. Efter en stund kommer Sally in, i helt andra kläder och annan frisyra, som en ung journalist.*)

Sally Är det ni som spelar?

Stefan (*ser sig omkring*) Jag ser ingen annan. Dum fråga.

Sally Alla andra har gått ner i skyddsrum.

Stefan Jag vet.

Sally Är det inte dumdrigt att inte ta skydd för ett bombanfall?

Stefan Det samma gäller er. Vad gör ni här?

Sally Jag blev nyfiken på musiken.

Stefan Ni har stillat er nyfikenhet. Ändå är ni kvar.

Sally Vem är ni?

Stefan Ni måste vara journalist – envist och påträngande nyfiken.

Sally Det är mitt yrke.

Stefan Och amerikanska dessutom. Det fattades bara annat. Är ni krigskorrespondent?

Sally Nej, bara allmän. Och vad är ni i det civila?

Stefan Flygare.

Sally Krigspilot? Då borde ni inte vara här.

Stefan Jag har tagit ledigt.

Sally Från kriget?

Stefan Dess värre kan man inte ta ledigt från kriget, så länge det pågår.

Sally Men om ni är stridsflygare borde ni inte vara här och spela piano när era kamrater offrar sina liv för Polen uppe i luften.

Stefan Jag tvingades ner. Vi har inget bränsle mer. Vi har skickat ut pojkar i hela Warszawa på jakt efter bränsle i övergivna bilar. Vi hoppas få några liter innan även alla övergivna fordon bombas. Vilken tidning?

Sally New York Times.

Stefan Då måste ni komma från en rik familj. Ni hade aldrig kommit hit utan en förmögenhet i bakfickan.

Sally Rätt gissat. Min far är miljonär.

Stefan Och därför anser ni vara i er fulla rätt att komma hit och undervisa polackerna i hur de skall kriga och tillrättavisa en pianist för att han inte flyger i luften, när alla hans bröder gör det. De som är rika vet alltid bäst, därför att de tror sig veta det emedan de inte vet någonting.

Sally Jag ber om ursäkt. Jag är ingen vanlig skandaljournalist.

Stefan Men ni är sensationslysten. Därför är ni i Polen när Tyskland våldtar henne, för att kunna beskriva den omfattande våldtäkten i detalj.

Sally Jag är utsänd av min tidning.

Stefan Naturligtvis. Ni ville inte komma hit själv.

Sally Men nu är jag här. Och jag ville faktiskt komma hit, för att försöka förstå situationen.

Stefan Förstår ni den? Förstår ni att Tyskland och Ryssland än en gång måste insistera på att få dela Polen mellan sig, när det äntligen efter 130 år lyckats göra sig självständigt från dem?

Sally Nej, det förstår jag inte.

Stefan Det hedrar er. Ingen kan förstå den. Ingen kan förstå nazismen. Ingen kan förstå Sovjetunionen och dess kommunism, då Stalin bara lägger locket på över allt som händer. Han vill inte att världen skall veta vad hans parti gör med hans land, lika litet som Hitler vill att världen skall veta vad han har för planer för alla oliktankande och judar i sitt totalitära imperium. Detta krig är ett envig mellan dem om vem som skall få behärska världen. Ingen kommer att lyckas, medan många små folk och stater får sitta emellan och massakreras i klämningen. Polen har kommit i första rummet. Det är vad kriget handlar om. Oroa er inte. Jag ämnar flyga i luften så fort igen som jag får bensin till min kärra.

Sally Ni borde inte flyga i luften. Ni borde få ägna er helt och hållet åt musiken.

Stefan Tack för det. Tyvärr är det omöjligt, så länge Polen är i krig.

Sally Kom med mig till Amerika.

Stefan Vill ni gifta er med mig?

Sally I Amerika.

Stefan Jag ska lägga det på minnet, om jag någon gång kommer dit.

Sally Jag hoppas ni gör det. Det skulle rädda er från kriget.

Stefan Först måste jag utkämpa det som alla andra. Plikten kräver att jag stannar här och flyger i luften. Efter kriget får vi se.

Sally Jag skall följa era vägar.

Stefan De kan försvinna ovan molnen.

Sally En sann musiker försvinner inte så lätt, även om han mest bara existerar ovan molnen. Världen behöver honom och hans musik och håller därför reda på honom.

(Bombkrevader i närheten.)

Stefan Det är hög tid vi söker skydd. Mest för er skull. Ni är amerikansk medborgare och borde inte bli bombad i Polen.

Sally Jag söker inte skydd förrän ni gör det.

Stefan Låt oss då göra det tillsammans. Jag kan ändå inte överrösta detta världsliga oväsen, inte ens med världens vackraste musik. *(tar hand om henne, och de tar sig ut tillsammans.)*

Scen 2. Flygarnas kvarter.

Henryk Vad tror ni om saken? Tror ni vi kommer upp i luften igen?

Krysztof Självklart. Men det kan dröja länge. Det finns ju ingen bensin.

Adam Så länge vi har *någon* riskerar vi inte att bli arbetslösa. Här vilas inte på några lagrar.

Henryk Pass på! Chefen! *(Skvadronledaren kommer in. Alla gör honnör och stramar upp sig)*

chefen Lediga! Jag har jobb åt er, pojkar, men det är inte vilket jobb som helst, och det gäller bara en handfull utvalda. Det är ett specialuppdrag till Rumänien, och jag behöver 15 frivilliga. De av er som är gifta behöver inte ställa upp, då det kan

vara ett uppdrag man aldrig kommer tillbaka från. Jag behöver inte mer än femton. De som anmäler sig frivilligt tar ett steg fram. (*samtliga flygare tar ett steg fram*) Det var det jag fruktade. Alltså måste vi lotta ut jobben. Jag tänkte nog att det skulle bli så, så lottningen är redan förberedd. Kapten Skolimovski, kan ni låta var och en av gossarna dra en ödeslott. En i taget.

(*Flygarna köar för kaptenen och plockar sina lotter, öppnar dem och läser.*)

kaptenen Rumänien. Du åker dit. Du stannar hemma. Du får stanna hemma. Du har väl barn och familj? Rumänien. Rumänien. (*och så vidare. Även Stefan kommer fram och får sin lott.*) Rumänien. (*och Henryk*) Rumänien. (*och så vidare*)

Henryk (till Stefan) Då får vi åtminstone vara tillsammans.

Stefan Jag är glad åt resultatet. Det tror jag alla är som får flyga. De vill hellre slåss än stanna hemma.

Henryk Ingen vill stanna i Polen när tyskarna kommer.

Stefan Eller när ryssarna kommer från andra hållet.

Henryk Tror du de gör det?

Stefan Stalin och Hitler har gjort upp om saken. De delade Polen mellan sig en månad före krigsutbrottet, om inte tidigare. Hitler hade aldrig angripit om han inte varit säker på att Stalin skulle bli nöjd med ett köttben.

Henryk Hur vet du det?

Stefan Min vän, tror du inte jag är engagerad?

Henryk Av underrättelsetjänsten?

Stefan Som konsertpianist har jag världens bästa förklädnad och kontaktmöjligheter. För en musiker står alla dörrar öppna. Han är välkommen överallt och förstår mycket mer av helheten än icke-musiker, som inte har samma fallenhet för större sammanhang.

Henryk Vad vet du mera? För de flesta är Stalin ett extremt frågetecken.

Stefan Han är en lika storhetsvansinnig diktator som Hitler och kanske ännu större och farligare, då Hitler är öppen men Stalin är dolsk. Du känner väl till Kremlrättegångarna 1936?

Henryk Jag har hört talas om dem.

Stefan Alla som stod nära makten i Kreml rensades ut genom skenrättegångar och arkebuserades för påstått landsförräderi. Deras enda brott var att Stalin kände sig hotad av dem. Antagligen var det hotet inbillat, åtminstone i de flesta av fallen.

Henryk Då är han paranoid.

Stefan Vilken diktator är inte det?

Henryk Vad väntar oss i Rumänien?

Stefan Det får vi se. Men det är nog som chefen säger: vi kommer inte att få se Polen igen på länge.

Henryk Då måste vi skåla för och inrikta oss på att desto säkrare komma tillbaka.

Stefan Precis. Det tror jag alla våra utvalda kamrater är med på.

Adam Jag hörde vad ni pratar om. Vi kommer att överleva Rumänien och leva desto säkrare bara för att komma tillbaka och kämpa för Polen!

Stefan Precis, Adam!

Krysztof Men du är pianist, Stefan. Du skulle göra större nytta internationellt för Polens sak på konsertstraderna. Vi har inte råd att förlora en sådan som du i ett omusikaliskt sammanhang.

Stefan Jag är en av er och kan inte annat än göra min plikt med er. Men jag ämnar inte offra mig i onödan för annat än för Polen.

Henryk Så ska det låta!

Krysztof Då hoppas jag, Stefan, att du blir vår försäkring för att vi alla överlever.

Stefan Det vill jag gärna. (*Adam kommer med subroverka och glas och fyller upp.*)

Adam (höjer ett glas) För Polen!

Henryk Liv och död för Polen!

alla (deltar hjärtligt, även de som inte dricker) Hurra! (*De som har skålar med allvar och eftertryck.*)

Akt II scen 1. New York. Ett pressuppbåd.

journalist 1 Hur många är de?

2 Det sägs att de är ett dussin.

3 Nej, bara ett halvt.

2 Vackert så.

4 En av dem ska visst vara en känd pianist.

5 Som flygare? Du skojar.

3 Här kommer de! Pass på! (*Alla rycker fram med kamerorna när de polska piloterna gör entré.*)

Henryk (teatraliskt, med utsträckta armar) Amerika! Amerika!

Adam Bara en tillfällig mellanlandning.

journalist 1 En gruppbild på er, krigshjältar!

Krysztof Vi är inga hjältar. Vi har bara flytt.

Henryk Men överlevt.

Krysztof Det var mera tur än skicklighet.

Adam Men ingen av oss skulle ha något emot att bli hjältar för Polen.

Krysztof När kommer Amerika med i kriget och hjälper oss mot barbarerna?

Henryk Glöm inte att vi är gäster här. Vi får inte förolämpa vårt värdskap.

Krysztof Dock är det fegt av Amerika att hålla sig utanför.

journalist 3 Den dagen, den sorgen, mina herrar. Tids nog kommer vi med, men inte frivilligt.

Henryk Det är den rätta inställningen. Inget krig borde vara frivilligt.

journalist 4 Vem av er är den berömda pianisten?

Henryk Han är blyg av sig. Men han kommer att ge konserter. Det har han lovat.

Stefan (visar sig äntligen) Mina herrar, vi är bara här som gäster och är tacksamma för er gästfrihet, för vilken dock vi ämnar betala och jag genom helst välgörenhetskonsserter.

Sally När kan vi vänta den första konserten?

Stefan Det bestämmer inte jag över. Ni får tala med vår impresario.

Sally Jag hoppas ni spelar er konsert från Warszawa.

Stefan (lystrar) Er känner jag igen. Har vi setts förut?

Sally Många bomber har fallit sedan dess, men förhoppningsvis kommer er musik att överleva dem, som den överröstade bomberna i Warszawa.

Stefan Nu känner jag igen er. Ursäkta att jag inte gjorde det genast.

Sally Det hade ingen kunnat begära av er. Huvudsaken är att jag inte kunnat glömma er.

Stefan Sally, var det så namnet var?

Sally Tänk, ni kommer ihåg.

Stefan Ursäkta mig, mina herrar. Presskonferensen är slut för min del. (*tar Sally avsides*) Tro inte att jag är glömsk. Jag väntade mig bara inte att ni skulle ha lika gott minne som jag.

Sally Ni är ursäktad. Ärligt talat väntade jag mig inte att ni alls skulle komma ihåg mig eller ens känna igen mig.

Stefan Skadan är skedd. Nu slipper vi inte varandra.

Sally Det gläder mig att ni lyckades undkomma kriget oskadd.

Stefan Det är inte slut än. Det har bara börjat. Minns ni vad vi talade om i ruinerna av Warszawa?

Sally Varje ord.

Stefan Vill ni fortfarande gifta er med mig?

Sally Att ni skulle komma ihåg den detaljen är en större nåd än vad jag hade vågat drömma om.

Stefan Jag kan vara hur opraktisk som helst men bryter aldrig ett givet ord.

Sally Nu är ni här. Ödet har fört oss samman igen – i Amerika. Så nu kan vi gifta oss.

Stefan Jag hade själv aldrig anat att det skulle bli möjligt.

Sally Trots kriget har ödet varit oss gynnsamt.

Stefan Än så länge. Låt oss ta vara på det och inte släppa denna chans ifrån oss.

Sally Aldrig!

Henryk (kommer fram till dem från de övriga) Stefan, har du hittat en gammal flamma?

Stefan Mer än så. Vi träffades i Warszawa. Hon sökte upp mig där bland ruinerna i egenskap av nyfiken och påflugen journalist. Det är hon fortfarande.

Henryk Som beundrare eller opportunistisk karriärist?

Stefan Det är frågan.

Sally Se mig snarare då som en gammal flamma.

Stefan Det accepterar jag.

Henryk Deltar ni i vårt firande av vår lyckade flykt från Rumänien?

Stefan Om hon får.

Henryk Om du går i god för henne.

Stefan Det gör jag.

Henryk Då så. Vi kan behöva alla amerikanska goodwillkontakter vi kan få.

Stefan (till Sally) Kom, – min älskade. (*kysser ömt hennes hand*)

Sally Jag ska gärna bidra till att lägga hela New York för era fötter.

Henryk Du tycks ha fått en sponsor.

Stefan Mer än så. (De går ut tillsammans, Stefan arm i arm med Sally, som han redan betraktar med öm tillgivenhet.)

Scen 2. Det inre av en jaktstuga.

Stefan öppnar dörren fullt påklädd i hatt, kappa och halsduk,
Sally visar sig intill honom.

Stefan Och är detta var du menar att vi skulle fira vår smekmånad?

Sally Var annars?

Stefan Jag har faktiskt inget bättre förslag.

Sally Inte jag heller. Kunde det vara bättre?

Stefan Jag känner mig inte värdig din fars miljoner. Det är som ett lån som pådyvlas mig.

Sally Det är gratis. Du behöver inte betala ränta. Och det är för livet. Ingen kommer att kräva det tillbaka.

Stefan Det är min heder och ära som känner sig hotade.

Sally Du menar din stolthet.

Stefan Jag kommer inte ifrån att jag är polack.

Sally Var polack så mycket du vill. Vi är bara tacksamma för det, då det innebär att du bjuder oss på så mycket underbar musik.

Stefan Det är en melankolisk värld mest fylld av bara smärta. Det är vår vittnesbörd inför evigheten om att vi alltid har tvingats förblöda ihjäl.

Sally Ändå lever ni mer än någonsin.

Stefan Kanske just genom lidandet. Jag vet inte hur länge jag kommer att kunna stanna här, Sally.

Sally Bara stanna här. Ingenting kräver dig tillbaka. Din plats är här, där du har din musik och fritt kan utöva den. Se, vi har enkom för dig iordningställt en Bechsteinflygel här åt dig. Det är musiken som är ditt hem, ditt rätta hem och ditt enda hem. Ingenting annat kräver din själ.

Stefan Varför kräver du den då?

Sally Vad menar du?

Stefan Du använder min musik som utpressningsmedel till att få mig att stanna här hos dig och glömma Europa och kriget.

Sally Ser du då något ont i det? Är inte det det enda rätta och sunda? Du har ingen rätt att återvända till Europa och förblöda där med en döende kontinent. Det vore inte rätt mot dig själv och mot din publik. Vi vill inte förlora dig. Du har givit underbara konserter över nästan hela kontinenten här, och det är din plikt att fortsätta med det.

Stefan Så att jag kan stanna här i dina armar och njuta av din kärlek och livet medan Polen våldtas till döds med hela Europa, som du kräver att jag skall glömma. Det är omöjligt, Sally. Chopins sista önskan var att hans hjärta skulle begravas i Polen, och det blev så. På samma sätt kan min själ aldrig bli fri eller slita sig från

Polen. Det är mitt enda rätta hem. Det är där jag har min sanna musik. Det var där min Warszawakonsert kom till. Här är jag bara en bortskämd gäst.

Sally Och min man. Glöm inte det.

Stefan Men du borde ha vetat vem du gifte dig med.

Sally Den man jag blev förälskad i bland Warszawas ruiner.

Stefan Du lät dig förföras av min musik, men den musiken misstolkade du till enbart skönhet, medan den i själva verket var Polens eget förblödande hjärta. Du såg bara den ytliga skönheten men såg inte blodet och kände inte, att det var mitt eget hjärta som förblödde.

Sally Jag vill att du stannar här. Jag vill rädda ditt liv från krigets förintelse. Här kan vi överleva. Det kan man inte längre i Europa.

Stefan Man måste!

Sally Jag erkänner mitt brott. Jag har försökt köpa din själ med att ge dig en karriär, en framtid, ett hem, en förmögenhet och en familj, om du vill, här i Amerika. Vad har ditt brinnande och förblödande Europa att bjuda mot det?

Stefan En själ. En urgammal helig och skönhetsmättad själ. Här i Amerika finns ingenting motsvarande. Bara ytlighet och flärd, kapitalistisk fulhet och avskräckande hänsynslös materialism, bedräglig välfärd och snobbistiskt hyckleri, en kall och hård värld utan historia, en kropp utan själ.

Sally Vart vill du komma egentligen?

Stefan Sally, jag vet att jag måste återvända till Europa och fortsätta kämpa tillsammans med andra polacker där för vårt Polens och Europas frihet. Det är oacceptabelt att det skulle förslavas och förintas av Hitler och Stalin och Mussolini, och det kommer Amerika förr eller senare att inse, så att de ändå måste ingripa i kriget, hur litet de än vill det. Jag kan inte undandra mig mitt ansvar som polack och europé. Räkna inte med mig här som mer än som ett lån på inte mer än en kortsiktig frist.

Sally Jag vägrar släppa dig.

Stefan Kom med mig till Europa då och fortsätt vara krigskorrespondent där. Det var ju där du började, och det var bara så du fann mig.

Sally Hur lång tid tror du vi har på oss?

Stefan Högst några månader. Min vän Henryk drar redan i mig för att få mig att komma med honom till England för att delta bland andra polska flygare där i det oundvikliga luftkriget mot Tyskland. De har fina flygmaskiner där.

Sally Så du överger mig för en flygmaskin.

Stefan Inte ännu. Och det är inte för en flygmaskin. Så barnslig får du inte vara. Det är för att uppfylla min plikt.

Sally Din plikt är mot musiken och din publik! *Det* är din plikt mot världen!

Stefan Om jag hänger mig åt den plikten sviker jag min plikt som polack och europé mot Polen. Inte ens du kan kräva att jag försummar den plikten.

Sally Men det är att riskera livet. Musiken har inte råd att förlora dig. Du är unik. Det finns få moderna kompositörer som du. De flesta komponerar tidsenligt med disharmonier och skärande skrällövåsen som ingen kan finna behag i, medan

du har den unika förmågan att trots tiden ännu kunna komponera vackert, som en arvtagare till Rachmaninov.

Stefan Rachmaninov lever och komponerar ännu.

Sally Inte mycket. Han lade i princip av när han förlorade Ryssland och måste försörja sig mera som pianist än som komponist och fick ingen tid över längre för komponerandet. Dessutom går han på droger.

Stefan Han dukar inte under för dem.

Sally Men din Warszawakonsert är finare än hans tredje pianokonsert.

Stefan Inte alls. Min konsert är bara en skiss mot den. Precis som han finner jag det nästan omöjligt att komponera i denna tid av krig, oväsen och missljud. Warszawakonserten var ett litet undantag, en oas i öknen av outhärdligt buller och slammer, en parentes, som jag kanske aldrig mera kommer att kunna leva upp till.

Sally Men den är färdig. Den existerar, och du kan göra ännu bättre ifrån dig nästa gång.

Stefan Inte så länge kriget pågår. Vi måste avsluta det först.

Sally De behöver inte dig till att avsluta det.

Stefan Kom, Sally. Låt oss ta vara på minuterna, ty de är inte många. Låt oss ta vara på vår tillfälliga frist. Vi har ett tillfälligt hem här med en skön brasa, en härlig djurfäll till matta framför den, god mat i köket och allt vad vi kan begära, och varandra därtill. Låt oss inte förstöra den lilla tid vi har med att gräla om en framtid som kanske inte kommer.

Sally För en gångs skull har du rätt. När du kommer med sådana tongångar kan jag inte annat än lyda dig. Men innan vi sätter i gång måste du göra en sak.

Stefan Nå?

Sally Vi är nygifta. Du har inte burit mig över tröskeln.

Stefan Formalist! *(lyfter skrattande upp henne, bär ut henne och bär henne in igen, släpper er henne)*

Sally Är du nöjd nu?

Stefan Aldrig i livet, så länge jag inte kan vara säker på att få hålla dig kvar... *(kysser honom passionerat, och de sjunker in i varandra och ner på golvet på den varma fällen...)*

Akt III scen 1.

Krysztof Vi är alla med på det.

Adam Vi klarar oss utan honom.

Henryk Men om han insisterar?

Adam Hans hustru har rätt. Han behövs mera för musiken än för kriget.

Krysztof Om han lämnar henne för kriget är risken att hon aldrig förlåter honom. Det är bästa sättet för honom att bli av med henne.

Henryk Här kommer han nu. Försök ni tala vett med honom. Själv har jag bara misslyckats.

Krysztof Stefan, gamle gosse, du behöver inte följa med.

Stefan Men jag måste!

Henryk Ni ser.

Adam Du måste inte alls.

Stefan Det måste jag visst!

Krysztof Stefan, din hustru har rätt. Du behövs mera för musiken än för att offra ditt liv i Tyskland.

Stefan Jag ämnar inte offra mitt liv i Tyskland. Jag ämnar kämpa med er och segra, för att befria Polen! Allt annat är uteslutet!

Henryk Och tror du verkligen att din hustru kan förlåta dig för att du överger henne för kriget? Tror du verkligen du kan få henne tillbaka efteråt? Det är mer än livet du riskerar. Det är både ditt äktenskap, ett ovanligt lyckat sådant, och hela din karriär.

Stefan Henryk, min bästa vän, tror du då verkligen att jag skulle kunna uthärda att frossa i ett lyxliv här med en paradistillvaro serverad på ett silverfat och tjäna förmögenheter på mina konserter medan ni offerar eller åtminstone riskerar era liv för Polen? Jag är lika mycket flygare som pianist! Musiken kan jag alltid återvända till, men en chans som denna att strida för Polen och hjälpa till med att utplåna tyskarna kommer aldrig igen. Jag vill inte missa den för allt i världen.

Henryk (till de andra) Jag sade er att det var hopplöst.

Krysztof Vi har gjort ett försök. Ingenting kan hindra dig, Stefan, om du insisterar. Kom med oss då och bli en av de djärvaste hjältarna i striden för att både försvara England och kämpa för Polen mot en infernalisk övermakt!

Stefan Tack, Krysztof. Det var aldrig något val för mig. Det var en självklarhet.

Henryk Men vad ska Sally säga?

Stefan Hon får säga vad hon vill. När det gäller Polen kan jag inte låta en amerikansk hustru styra mig, för hon begriper ingenting av Polen.

Henryk (omfamnar honom) Kom med oss då, din envisa odåga! (*Alla jublar och deltar i omfamnandet av honom, och de tågar hjärtligt ut tillsammans.*)

Scen 2.

fadern Du borde aldrig ha gift dig med honom.

Sally För sent. Gjort är gjort. Äktenskapet är fullbordat.

fadern Men du har förlorat honom.

Sally Nej, jag har honom för alltid. Så länge han lever har jag inte förlorat honom.

fadern Han far tillbaka till Europa, och kriget blir långvarigt. Vi har bara sett början. England kommer att få en lång kamp för sitt liv. Tyskarna är oövervinnliga. Det säger vår ambassadör i London Joe Kennedy.

Sally Han vet inte vad han talar om. Engelsmännen ger sig aldrig.

fadern Du är en praktisk flicka och har hela livet och karriären framför dig. Vore du förnuftig skulle du redan börja se dig om efter en annan man.

Sally Kärleken är inte förnuftig, far. Du vet inte heller vad du talar om.

fadern Faktum är att du har förlorat honom. Han vill hellre flyga i luften än ha ett ordnat familjeliv. Han är en dåre som offrar dig och sin karriär för ett fåfängt och dåraktigt krig.

Sally Det är inte han som har startat det.

fadern Det är lika fåfängt och dåraktigt ändå, och han är en dåre som ger sig i kast med det, när han har musiken och dig.

Sally Jag tänker inte svika honom. Det blir han som sviker mig i så fall.

fadern Det har han redan gjort. Han blev aldrig gift med dig. Han var gift från början med musiken och med Polen, och de släpper honom aldrig ifrån sig, inte ens till dig.

Sally Du bara retar mig. Jag släpper ändå aldrig honom.

fadern Det har du redan gjort, som låtit honom fara.

Sally Jag kunde inte stoppa honom.

fadern Alltså var han dödfödd som äkta man.

Sally Sluta nu, far. Vi kommer ingen vart.

fadern Nej, det gör vi inte. Du har likväl förlorat honom.

Sally Jag far efter honom till Europa!

fadern Gör det. Och samla upp honom i bitar från något slagfält. Det är vad de gör där. Det fick de göra i årtal efter det förra världskriget, och ändå hittade de bara en bråkdel. Det blir ännu värre nu. I bästa eller värsta fall kommer han aldrig mer till rätta.

Sally Sluta nu!

fadern Jag försöker bara vara realistisk. Och det borde du också vara.

Sally (går rasande)

fadern Stackars flicka. Hon har ingen chans. Hon ser honom aldrig mer.

Scen 3. Sjukhuset, som i akt I scen 1, men Stefan sitter ensam i ett mörkt rum som patient och spelar passionerat – Warszawakonserten.

Stefan (avbryter sig, men musiken fortsätter diskret ändå) Var är jag? Jag har förlorat greppet om tid och rum. Är jag fortfarande kvar bland ruinerna i Warszawa? Det verkar så. Jag känner inte alls igen mig. Palatset jag spelade i bombades sönder. Men vad gör jag här? Har jag hamnat i limbo? Jag måste tillbaka till kriget, till mina kamrater och upp i luften att slåss för Polen... Men allt det där verkar så länge sedan. Det är bara musiken som håller mig kvar i verkligheten, men i en verklighet som tycks mig fullständigt främmande...

Sally (kommer in, nalkas honom försiktigt)

Stefan Den där kvinnan känner jag. Det är den där uppnosiga journalisten...

Sally (försiktigt) Stefan, känner du igen mig?

Stefan Ja, jag känner igen dig. Du är den där uppnosiga journalisten som störde mig när jag satt och spelade,. Om det är något jag inte tål så är det att bli avbruten mitt i ett stycke.

Sally Förlåt mig. Det var inte meningen.

Stefan Skadan är redan skedd. Nu har jag kommit av mig. Jag kommer aldrig att hitta rätt igen.

Sally Vad var det du spelade?

Stefan Det var min egen Warszawakonsert, född när Polen våldtogs ihjäl.

Sally Du kan fortfarande spela den.

Stefan Det är också allt jag kan. Allt annat tycks jag ha glömt. Jag är totalt desorienterad och vet inte var jag är eller vem jag är. Vet du var jag är?

Sally Du är på ett sjukhus i London.

Stefan Och vad tusan gör jag i London, när jag borde vara i Polen?

Sally Du har varit sjuk. Du störtade med ditt plan. Du har legat i koma och har bara nyss vaknat upp efter en lång konvalescens.

Stefan Och vet du vem jag är?

Sally Ja. Du är min man.

Stefan Ni skämtar, min bästa fröken. Jag har aldrig varit gift. Ni försöker bluffa mig.

Sally Ni flydde undan kriget och kom till Amerika. Där gav ni konserter, och vi gifte oss.

Stefan Kan ni bevisa det?

Sally Ni måste tro mig. Naturligtvis kan jag bevisa det. Alla utom ni själv vet att ni är Stefan Radetzky.

Stefan Det namnet säger mig ingenting. Det är bara ett intetsägende namn som betyder ingenting. Jag måste vara mer än ett namn.

Sally Ja, ni är musiker.

Stefan På den punkten måste jag tro er, eftersom jag faktiskt sitter här och spelar och min egen musik dessutom. Så jag har gett konserter i Amerika?

Sally Under jubel och applåder. Vi hoppas ni kan komma tillbaka.

Stefan Jag är ledsen, min bästa fröken, men ni lyckas inte övertyga mig. Jag tror ni bluffar mig, som journalister är bra på. Jag har aldrig varit i Amerika. Jag har bara varit i Polen, och om jag inte är där nu är det dit jag borde fara. För kriget pågår väl fortfarande?

Sally Dess värre, mer än någonsin. Men England har överlevt de tyska flyganfallen. De polska piloterna gjorde den allra tappreste insatsen.

Stefan Var det i en sådan insats jag sköts ner?

Sally Nej, ni kolliderade i luften med ett tyskt plan. Ni sköts aldrig ner, men ni sköt ner många.

Stefan Det ante mig. Och mina kamrater? Hur gick det för dem?

Sally Er bästa vän är död.

Stefan Henryk?

Sally Ja, tyvärr.

Stefan Nerskjuten?

Sally Omkommen i luftstrid. Båda planen exploderade i luften.

Stefan Så sorgligt. Men vi har räddat England?

Sally Ni har räddat England.

Stefan Jag måste få fundera över vad ni här har berättat. Jag har svårt för att tro allt vad ni säger, men samtidigt kan jag ju inte beslå er med lögn. Om allt verkligen är sant har jag mycket att återhämta vad minnet beträffar.

läkaren (som hela tiden diskret lyssnat till det hela) Jag tror det räcker så, fröken Sally. Låt patienten få vila och hämta sig nu, men vi har kommit ett gott stycke på väg. Ge honom bara tid och andrum, och med litet tålamod kommer ni att få honom tillbaka.

Sally (kommer ut till honom, gråtande, medan Stefan återupptar musiken vid pianot) Han vill tillbaka till kriget!

läkaren (tröstar henne) Det var väntat. De är sådana, dessa oförfärliga stridsflygare. De kan aldrig stanna på marken länge.

Sally Men han är pianist!

läkaren Ja, det är han, och det kanske räddar honom. Han klarade sin störtning med livet som genom ett mirakel och nästan oskadd, utom i huvudet. Han har musiken att leva för, och den har redan återbördat honom till ett medvetet liv. Den kan kanske även föra honom tillbaka till er.

Sally Jag har ingenting annat att leva för. *(De går ut tillsammans, läkaren tröstades Sally, medan Stefan och musiken fortsätter spela den passionerade konserten. Medan han håller på kommer det en främmande man in, som sätter sig diskret på något avstånd från pianot och pianisten, för att inte störa. Pianisten blir småningom medveten om mannen och avbryter sig till slut.)*

mannen Ni spelar bra.

Stefan Det är meningen. Det är mitt yrke.

mannen Jag är medveten om detta. Det är därför jag är här. Jag blev intresserad när jag hörde att er rehabilitering har fungerat.

Stefan Vem är ni? Jag tror inte vi har träffats förut.

mannen Riktigt. Vi har aldrig setts förut, och ni har nog aldrig hört talas om mig, även om jag alltid följt med era förehavanden med stort intresse.

Stefan Varför? Är ni musiker?

mannen Inte alls. Men jag arbetade i många år i Prag och i Moskva. Jag var faktiskt i Moskva under den ödesdigra revolutionen.

Stefan Då har ni varit i Polen också?

mannen Inte mycket. Jag kan tjeckiska och ryska men inte polska. Det är därför jag kommer till er.

Stefan Jag förstår inte.

mannen Jag är här på uppdrag av Winston Churchill.

Stefan Jag förstår fortfarande inte.

mannen Genom er musik har ni ett internationellt kontaktnät och har ni skaffat er enbart goda vänner över hela världen inte minst i Amerika. Redan där var man intresserad av era kvalifikationer.

Stefan Jag förstår fortfarande inte. Och ni har fortfarande inte ens sagt vem ni är.

mannen Jag ber tusen gånger om ursäkt. Mitt namn är Bruce Lockhart från Skottland. Jag har ungefär samma funktion här i London som Goebbels i Berlin, om dock min verksamhet är mera diskret och defensiv än min store pratarmakarkollega.

Han sysslar med propaganda, jag sysslar med motpropaganda. I denna verksamhet ingår väldigt mycket analyseringsbestyr med dechiffring som specialitet och, givetvis, spioneri.

Stefan Vill ni engagera mig som spion?

Bruce Ni har redan någon erfarenhet av sådant. Ni ställde mycket beredvilligt upp med vilka konfidentiella uppdrag som helst för Polen med er musikverksamhet som täckmantel. Den är idealisk. Dessutom har ni ådragit er en psykisk krigsskada, som ytterligare förhöjer ert värde för konfidentiell verksamhet. Med den täckmanteln kan ni nå in överallt.

Stefan Så ni betraktar inte min chockskada som en labilitet?

Bruce Vi har talat med era läkare. Ni är på återkommande med kanske bättre psykiska förutsättningar än någonsin. Vi vill koppla bort er från flyget och rädda er åt musiken. Det vill också er hustru. Som musiker kan ni göra mer för oss och för Polen än som flygare.

Stefan Vet hon om att ni är här?

Bruce Nej. Det var det jag ville komma fram till. Om vårt samarbete skall kunna fungera är det viktigt att hon hålls i den villfarelsen att ni fortfarande är något förvirrad.

Stefan Jag satte alltid fosterlandet och min plikt som soldat i dess tjänst före henne. Vi har grälat om saken. Hon kunde aldrig godkänna det.

Bruce Fortsätt gärna med det. Är ni intresserad?

Stefan Vad som helst för Polen.

Bruce Om ni tjänar oss tjänar ni inte bara Polen utan hela den fria demokratiska världen och alla människor som är emot diktaturer.

Stefan Jag ställer upp. Vad vill ni att jag skall göra?

Bruce Det viktigaste är att ni så snart som möjligt åter blir fullt kompetent som konsertpianist, så att ni kan börja turnera igen. De skandinaviska länderna är öppna för konserterande musiker från väst fortfarande, och fördelen där är att de även är öppna för tyska musiker. Ni skulle till exempel kunna träffa Furtwängler där. Men den intressantaste kontakten vi har finns i Spanien.

Stefan Inga problem. Spanien står utanför kriget. Det skulle behaga min hustru mycket.

Bruce Detta är konfidentiellt, naturligtvis. En annan som har goda kontakter med Spanien är den tyska underrättelsetjänstens chef Wilhelm Canaris. Vår första stora operation skulle vara att ordna ett möte mellan er i Spanien.

Stefan Hjälper han väst?

Bruce Inte alls, men han vet hur det står till i Tyskland. Han vet allt som vi inte vet. Han vet allt om Tysklands hemliga planer inte minst när det gäller deras underliga experimentella verksamhet med koncentrationsläger för judar. Han kan aldrig hjälpa oss, då skulle han omedelbart avrättas och vi skulle förlora honom, men han är av utomordentligt intresse som kontaktperson och är väl sedd i Spanien, då han hjälpte Franco till makten.

Stefan Den enda goda fascisten.

Bruce Så har han kallats, om dock vår regerings uppfattning är att ingen fascist kan vara god. Så ni är villig?

Stefan I högsta grad, med hänsyn till mina begränsningar.

Bruce Era mänskliga begränsningar som krigsoffer är vår främsta tillgång i vårt begynnande samarbete. Utan dem hade ni aldrig kunnat bli trovärdig.

Stefan Jag trodde jag aldrig mer skulle få flyga i luften. Nu har ni gett mig den trösten, att jag får göra annat i stället, som kan bli lika spännande och givande.

Bruce Det var meningen. Detta kommer att behaga premiärministern. (*sträcker fram sin hand, och de skakar hand.*)

Akt IV scen 1. Spanien. Mottagning efter en konsert i en finare nattklubb.

Smokingar och festblåsor.

Franco Han spelar bra för att ha varit krigsskadad.

Canaris Förvånansvärt bra. Han satt månader på sjukhus och var helt okontaktbar till en början. Det hör man inte på hans musik.

Franco Men musik är väl det enda han kan?

Canaris Glöm inte att han var polsk pilot i slaget om England. Han sköt ner ett antal innan han blev nerskjuten själv.

Franco En sann polack. (*Stefan kommer in med Sally, han i frack, hon i skinande vit festblåsa, nästan som en svan.*) Det hedrar oss att ni kunde komma.

Stefan Min fru insisterade. Hon vill dansa.

Franco Får jag presentera amiral Canaris, tillfällig honnörsgäst från Tyskland.

Stefan (hälsar artigt på amiralen) Ni lär ha försett Spanien med dess flygvapen.

Canaris Och ni lär ha bidragit till att demonstrera det engelska flygvapnets överlägsenhet i luften mot vårt Luftwaffe.

Stefan Jag hade inget val som polsk patriot.

Canaris Självklart. Men bara skickliga flygare överlever.

Sally Det var på ett hår när. När jag hittade honom på sjukhuset visste han inte vem han var.

Canaris Vet han det nu?

Sally Han vet det genom musiken. Den räddade honom.

Canaris Jag sade just till general Franco, att det hörs inte på ert spel att ni varit invalid.

Stefan Dock hoppas jag att det ändå hörs att jag alltjämt är polack.

Canaris Låt oss lägga nationalismen åt sidan, nu när vi talar om musik. Jag vill inte bli ovän med en musiker, då jag tror musiken är det enda som kan stifta fred över alla gränser på denna kritiska planet. Vet ni vad er musik mest påminner mig om?

Stefan Jag kan aldrig gissa. Jag hoppas det inte är Wagner,

Canaris Tvärtom. Motsatsen. Inte heller är det Rachmaninov, fastän många kallar er Warszawakonsert en Rachmaninovpastisch. Det är den inte alls. Rachmaninov är mycket orenare, och ni är fri från hans later och oegentligheter. Nej, för mig påminner den om Schubert.

Stefan Schubert? Av alla blygsamma mästare! Vad finner ni för schubertianskt i mina romantiska åthävor?

Canaris Karaktären. Jag tänker på Schubert från det sista året, den stora Ess-durmässans och C-dur-kvintettens Schubert, Svansångens innerliga mästare. Jag finner något av samma pathos hos er.

Stefan Ni gör mig nästan rörd. (*till Sally*) Jag tror general Franco längtar efter att få dansa med dig, Sally. Stå inte här och ha tråkigt, utan behaga honom, medan jag får prata musik med amiralen här.

Sally Som du vill.

Franco Han läste mina innersta tankar. (*leder artigt ut Sally på dansgolvet*)

Stefan Då måste ni vara musikalisk, herr amiral, om ni kan höra smärtan i min musik.

Canaris Den är omisskännlig.

Stefan För att kunna urskilja min polska smärta måste ni ha känt smärta själv.

Canaris Ni har mig på kornet. Ingen ville ha det pågående kriget mindre än jag. Ingen vettig tysk ville ha det.

Stefan Varför startade ni det då?

Canaris Ställ inte frågan till mig. Ställ den inte till tyskarna. Ställ den till vår ledare och den klick som är hans parti, som kuppade till sig den totalitära makten över Tyskland och som utvidgade detta övergrepp till en världsvåldtäkt.

Stefan Jag hoppas ingen annan än jag hör er.

Canaris Jag hade inte tagit risken till en personlig öppenhet om vår säkerhet inte varit vattentät. Detta är en nattklubb, ingen är nykter, och alla är mänskliga. Vi hade inte kunnat träffas på en säkrare plats under mer diskreta omständigheter, då här nästan ingen känner någon av oss.

Stefan Varför ville *ni* träffa *mig*?

Canaris Bra att ni ställer frågan. Då kan vi gå rakt på sak. Vet ni som polack vad ryssarna gör i Polen egentligen?

Stefan Vad tänker ni på?

Canaris Har ni hört talas om Katyn?

Stefan En skog i gränslandet mot Vitryssland. Hur så?

Canaris Ni vet inte vad som har hänt där?

Stefan Har något hänt där?

Canaris Enligt våra källor har där 6000 polska officerare avrättats på order av Stalin.

Stefan Är det bevisat?

Canaris Vi lär kunna bevisa det när vi kommer så långt. Tysklands anfall mot Ryssland är bara en tidsfråga. Om inte vi anfaller dem kommer Stalin att anfälla oss, ta initiativet och beröva oss alla strategiskt gynnsamma möjligheter.

Stefan Så ett tyskt världskrig på två fronter, precis som förra gången, är oundvikligt i varje fall?

Canaris Ja, dess värre. Jag tror inte på någon lycklig utgång därav för någon.

Stefan Inte jag heller och allra minst för Polen, som hamnar mest i kläm av alla.

Canaris Jag beklagar mitt lands övergrepp mot ert land men ber att få hålla mig själv fri från ansvar.

Stefan Likväl arbetar ni för nazisterna.

Canaris Jag känner ansvar för Tyskland och måste göra vad jag kan för att leda det så rätt jag kan med mina otillräckliga medel och vid behov kanske kunna rädda det. Min högsta önskan är att kunna medverka till en fred så snabbt som möjligt.

Stefan Det går aldrig så länge Hitler leder landet.

Canaris Jag är medveten om detta, och andra är det med mig.

Stefan Hur ställer ni er till den tyska judiska politiken? Det går väldigt underliga rykten i England och Amerika om era koncentrationsläger.

Canaris Hitlers största misstag, men det var det som förde honom till makten, hans ursinniga och oresonliga och fullständigt orealistiska judehat utan rimlig anledning. Judarna är bara människor som alla andra människor med bara en något tyngre historia, som går något längre tillbaka i tiden än Europas. Hur är det er diktare säger? "Har icke en jude ögon? Har icke en jude händer, lemmar, sinnen, tycken och passioner? Lever han icke av samma föda, såras han icke av samma vapen, hemsöks han inte av samma sjukdomar, botas han inte med samma läkemedel, värms han inte och kyles han icke av samma vinter och sommar som en kristen? Om ni sticker oss, blöda vi då icke? Om ni förgiftar oss, dör vi då icke? Om ni förolämpar oss, skulle vi då icke hämnas? Om en jude förolämpar en kristen, var är då den kristna ödmjukheten?" Och så vidare. En jude är icke mer och icke mindre än en mänsklig människa som alla andra, och allt prat om den judiska rasen är nonsens. Inget folk på jorden är så uppblandat med andra folk som judarna, och självaste Heydrich och kanske führern själv har några droppar judiskt blod i ådrorna som de aldrig blir av med. Ingen är rasren. Det är en illusion och att slå blå dunster i folk om att det skulle kunna existera något sådant. Om jag är blond och blåögd så har jag inte mindre eller färre skurkar i mitt stamträd än någon annan för det. Men ni har all rätt att oroa er över koncentrationslägerfrågan. Det är ett smutsigt företag. Kristallnattens mardrömsfasor försiggick i skamligaste öppenhet så att hela världen kunde se därpå och förfasas. Ändå väljer ni att vända bort blicken och tala om något annat. Inte ens Churchill har någonsin fört våra judeförföljelser på tal, fastän den frågan mer än någon annan skulle kunna utnyttjas mot oss i er propaganda, men ni är inte lika ofina som Goebbels, som predikar vilka lögnar som helst, bara de är effektiva. Ni föredrar att diskret undersöka sanningen. Därför är ni här.

Stefan Vad vill ni säga mig med er antydning om ett problem i Katyn?

Canaris Att Stalin inte är bättre än Hitler, kanske ännu sämre och farligare, vilket Churchill borde vara medveten om innan han ger sig i lag med honom.

Stefan Det kunde uppfattas som ett försök från er sida att avråda Churchill från att alliera sig med Stalin.

Canaris Jag säger bara som det är. Dess värre är våra uppgifter tillförlitliga. Annars skulle jag aldrig förmedla dem.

Stefan 6000 polska officerare. Mitt hjärta blöder för Polen. Engelsmännen kommer aldrig att tro mig. Jag har ju ett förflutet på mentalsjukhus.

Canaris Det är en utmärkt förklädnad. Gör med uppgiften vad ni vill.

Stefan Hur lång tid tror ni kriget varar?

Canaris Det har bara börjat. De inledande framgångarna på västfronten kommer att förlänga kriget flera år, om inte Hitler avlägsnas. Danmark och Norge står i tur, och sedan Sovjetunionen. Det kan ta tre år innan man ens kan börja skönja ett avläggset slut på kriget, om ingenting drastiskt händer.

Stefan Jag är rädd att vår general har dansat färdigt med min hustru.

Canaris Jag är tacksam för vår kontakt. Vid behov kan jag använda den för kontakt direkt med England.

Stefan Ta bara inga risker. Churchill kallar er den enda hyggliga mannen i Tyskland.

Canaris Jag är åtminstone inte nazist.
(Sally och Franco kommer tillbaka.)

Stefan Har han trampat dig mycket på tårna?

Sally Inte alls! Han dansar som en gud!

Stefan (till Franco) Det är jag som brukar trampa henne på tårna.

Franco Jag hoppas ni haft utbyte av varandra. Det är inte alltid amiralen får nöjet att kunna prata musik med ett proffs, allra minst här i Spanien, då de flesta av våra yppersta musiker flytt till Sydamerika. De tyckte inte om inbördeskriget.

Stefan Ingen tycker om inbördeskrig.

Canaris Eller något krig.

Franco Därför har jag hållit Spanien utanför världskriget (med en menande blick mot Canaris) och ämnar fortsätta därmed.

Canaris Om ni hade planer på att delta, som föhrern vill, hade jag avrått er. Jag är glad att det inte behövs.

Franco Vi förstår varandra, herr amiral. Det är ett nöje att ha er här som gäst.

Canaris (till Stefan) Jag tackar för vårt samtal och hoppas vi någon gång kan fortsätta det.

Stefan Det hoppas jag också, helst en dag när Polen är fritt igen.

Canaris (gör en lätt bugning för att rekommendera sig och avlägsnar sig)

Franco Ni kom väl överens, trots att era länder ligger i krig med varandra?

Stefan Han var hövlig nog att be om ursäkt för kriget, som han ville minst av alla.

Franco Hitler hade allt och hela Tyskland med Österrike i ett nötskal, och så riskerar han alltsammans på rysk roulette, som bara kan sluta med katastrof för hela Europa och allra mest för Tyskland. Hur galen får man bli?

Stefan Inom politiken finns det tyvärr ingen galenskapsbegränsning. Redan de gamla romerska kejsarna skenade åt helvete med sig själva.

Sally En dans, Stefan, innan vi far tillbaka till hotellet?

Franco Ni spelade underbart i kväll. Särskilt imponerande var er rika repertoar. Det är inte alla som kan prestera både Chopin, Rachmaninov och sig själv i tre olika pianokonsorter under en kväll.

Stefan Både Chopins i e-moll och Rachmaninovs andra leder naturligt fram till Warszawa.

Franco Ni skall ha tack för hela kvällen.

Stefan Det är vi som skall tacka. (*går ut med Sally*)
Franco Även om Europa brinner upp kommer musiken till slut att besegra kriget.

Akt V scen 1. Ett annat finare sammanhang, men i London.

Sally Du får inte! Jag släpper dig inte!
Stefan Sally, vi har gått igenom det här förut. Du vet mycket väl att jag inte har något val.
Sally Men inte med honom!
Stefan Jag förstår inte din skrockfullhet när det gäller världens oskyldigaste skådespelare.
Sally Tyskarna är efter honom!
Stefan Inte alls. De avfärdar honom som den pajas han är.
Sally Ingen har utmanat tyskarna mera djärvt på film.
Stefan Hela Hollywood gör det, och England också. Alla gör det, och han är den oskyldigaste.
Sally Jag tycker inte om det. Jag är rädd. Har inte Bruce Lockhart reda på vad för attentatsfaror som kan vänta honom?
Stefan Det har han säkert. Han ser inga faror. Jag önskar han kunde komma med hit och lugna dig.
Sally Här är han nu. Jag kan inte hjälpa det. Jag ser en ödets olycksfågel hänga över hans huvud.
Stefan Försök åtminstone vara artig och inte skrämja bort honom. (*reser sig när Leslie kommer*) Välkommen, flygarkollega! Vilken ära för oss!
Leslie Vi skall ju flyga i luften tillsammans. Och äntligen får jag träffa din legendariska hustru.
Stefan Ja, hon är bra på att skriva legender. Ingen har skrivit så mycket legender om mig som hon.
Sally Det är mitt yrke, och jag får betalt för det.
Leslie (*kysser henne på handen*) En ära för mig, madame.
Sally Jag önskar jag kunde säga det samma.
Leslie (*en frågande blick mot Stefan*)
Stefan Hon tycker inte om att vi ska flyga tillsammans. Hon är skrockfull.
Leslie Är det bara det? (*sätter sig äntligen, tar Sally om handen*) Men kära vän, vi ska bara flyga till Lissabon. Det är fullständigt riskfritt.
Sally Inbilla det någon annan. Jag har fått veta av Bruce Lockhart att tyskarna ständigt patrullerar Biscayabukten, och det plan ni ska flyga med har attackerats flera gånger förut.
Leslie Tyskarna vet att det bara är en passagerarlinje. När de har attackerat har det varit av misstag. Sedan dess har vi informerat dem i förväg varje gång vi bara flyger passagerare, och det har inte blivit fler incidenter.

Sally Inte ens ni med all er världsberömdhet och universella charm kan lugna mig på den punkten, mr Howard.

Stefan Hon har tydligen fått en fix idé.

Sally Jag vill inte förlora Stefan. Och världen vill inte förlora er, mr Howard.

Howard Kalla mig Leslie, för all del. Vi har ju samma kändisstatus alla tre.

Stefan När hon en gång fått griller i sitt huvud blir hon aldrig av med dem. Jag föreslår att vi åtgärdar dem med att supa ner henne. Du behöver väl också tröstas, Leslie? Själv kan jag aldrig släcka min sorg över Polen, hur mycket jag än dricker.

Leslie Det är tur att det inte är vi som är piloterna.

Stefan Inte denna gång. En annan gång. (*till en kypare*) Tre subrovka, hovmästarn, och sedan tre till.

Leslie Har ni haft frukost idag?

Stefan Ja.

Leslie Det har inte jag.

Stefan Tål du inte sprit?

Leslie Inte hur mycket som helst.

Stefan Var lugn, kollega. All spritkonsumtion är begränsade till glas, tills man börjar dricka direkt ur flaskan.

Leslie Det är en konst jag ännu har kvar att lära mig.

Stefan Sally kan visa dig hur man gör.

Sally När vi kommer så långt. Vi har två subrovkor att klara av först.

Stefan Dem tömmer vi direkt. Sedan behöver du inte oroa dig mera, Sally.

Sally Tvärtom. Sprit gör bara saken värre.

Leslie Vad är du egentligen rädd för?

Sally Tyskarnas stämning mot dig efter dina två senaste filmer.

Leslie Pimpernel Smith är en fabel, och min Spitfirefilm är helt utan tyskar.

Sally Men du driver hejdlöst med dem i Pimpernel.

Leslie Det var meningen med filmen. Annars hade den varit poänglös.

Sally Tyskarna tål inte att man förolämpar Wagner.

Leslie Skulle vi då tåla att de förolämpar Shakespeare?

Sally De skulle aldrig förolämpa Shakespeare. De har ju hans dödsmask.

Leslie Och därför tar de för givet att Shakespeare måste ha varit tysk! Det är en förolämpning mot hela den engelska litteraturen!

Stefan Ta det lugnt, Leslie. Vi vet ju i själva verket inte ens säkert vem som skrev Shakespeare.

Leslie Men vi vet att han skrev på engelska!

Stefan Som tysken i din film säger, – om han som tysk skrev Shakespeare, så kan han ha varit bra på engelska.

Leslie Nonsens!

Stefan Nu är det du som saknar humor.

Leslie Ursäkta mig. Mitt ungerska blod måste ha stigit mig åt huvudet, men inte ens tyskar får förolämpa Kulturen!

Stefan Och vi har inte ens fått våra subrovkor ännu. Hur skall det gå sedan?

Leslie Det kanske blir bättre om jag får pálinka i stället.
Stefan Det får du gärna också. Jag bjuder. Vi ska ju ändå sedan flyga i luften.
Sally Skämta inte om någonting sådant!
Stefan Förlåt mig. Du åtminstone, min kära amerikanska hustru, trodde jag inte att saknade humor.
Sally Det är inte det, men det känns inte rätt. Dessutom har ju Leslie precis förlorat sin.
Stefan Det tänkte jag inte på. Beklagat sorgen, Leslie.
Leslie Det var inte min hustru. Det var bara min älskarinna. Min hustru, dess värre, lever ännu.
Stefan Så du saknar din älskarinna men inte din hustru?
Sally Stefan!
Stefan Nå, här kommer äntligen subrovkorna. Då kan vi äntligen börja ha roligt. (*Hovmästaren serverar tre glas och tre glas till på behörigt avstånd.*)
Leslie Skall vi våga säga botten upp då, för alla stackars flygare som förlorat sina hustrur där hemma?
Stefan Ja, det är verkligen synd om dem.
Sally Om flygarna eller om fruarna?
Stefan Om fruarna dör när flygarna kommer hem är det givetvis synd om fruarna.
Sally Och om flygarna aldrig kommer hem är det bara synd om flygarna?
Stefan Det beror alldeles på fruarna.
Leslie I dessa krigstider, kära Sally, är det konstigt om flygarna inte är otrogna när de är försvunna.
Sally Får fruarna vara otrogna?
Stefan Som sagt var, det beror alldeles på dem.
Leslie Min fru var aldrig otrogen. Därför måste jag skaffa mig en älskarinna.
Sally Leslie, vad du är ryslig.
Leslie Det är därför jag är filmstjärna.
Stefan Ska vi gå till andra glaset då? Jag tror det är dags nu.
Leslie Botten upp! Fastän det inte är pálinka!
Stefan För vår säkra återkomst, fastän vi har en hustru här hemma.
Sally Jag önskar jag kunde följa med er.
Leslie Hur mycket vet Sally egentligen om vad du gör där ute?
Stefan Hon vet att jag spelar piano. Det räcker.
Leslie Då är det tur att hon inte känner till dina riskabla engagemang.
Sally Vilka riskabla engagemang? Jag vet allt om dem. Stefan är med hull och hår bunden för evigt till Polen och dess sak och skulle helst av allt vilja fara tillbaka dit genast för att bli nerskjuten där.
Leslie Så långt behöver vi inte fara. Han har träffar också med hemliga kontakter inom den franska exilregeringen bland annat.
Sally Bara det inte är damer gör det inget.
Stefan Hur vet du det?
Sally Vad då?

Stefan Att det inte är damer.

Sally Är det damer?

Stefan Naturligtvis är det damer.

Sally Då får du inte fara.

Leslie Han bara skämtar, Sally. Det är partisaner inom motståndsrörelsen, som behöver odla sin kontakt med England. Det är inga fruntimmer man ligger med.

Sally Är du säker på det?

Stefan Man kan aldrig vara säker.

Leslie Får jag bjuda på nästa omgång? Vi ska ju ändå bara flyga i luften sedan.

Stefan Som du vill.

Leslie Tål du pálinka, Sally?

Sally Jag tål vad som helst. Jag är ju amerikanska.

Stefan Jag är rädd att jag förekommit er. Jag hade redan beställt en flaska champagne.

(Sally och Leslie är imponerade.)

Leslie Någon särskild anledning?

Stefan Många. Tyskarna har förlorat vid Stalingrad. Montgomery har stoppat tyskarna i Afrika. Kriget har redan vänt. För varje dag kommer dagen närmare när jag får återvända till Polen.

Sally Se till att du lever så länge, så att du också får spela där igen.

Stefan Det kommer jag att göra lika mycket död som levande, om jag dör.

(Hovmästaren kommer med tre glas pálinka och en flaska champagne.)

Sally Ska vi inte ha nånting till?

Stefan Det har jag inte tänkt på. Tänk, det har jag alldeles glömt. Vad sägs om ostron?

Leslie Passar utmärkt.

Sally Drick nu riktigt ordentligt, så att ni försover er i morgon och aldrig kommer iväg.

Stefan Vad som helst men inte det. Plikten framför allt.

Leslie Till och med Amerika är ju numera med i kriget. Stefan har sin plikt mot Polen, jag mot England, och alla vi tre mot det fria Europa och dess framtid.

Stefan Amerika behöver aldrig befara att bli bombat.

Sally Det är tillräckligt bombat redan.

Leslie Är det? Av pengar?

Sally Nej, droger och drinkar.

Stefan Det var er förbudstids fel. Den gjorde hela er nation till alkoholister.

Leslie Här i Europa var alla det redan men av vin, som bara är hälsosamt, tills tyskarna förstörde festen med att få oss att nyktra till av krigets kölhålningsdisciplin.

Stefan Sådana är de.

Leslie Nej, det är disciplinen som kan förstöra vad som helst.

Stefan Hyfsa era snapsar nu, så att vi kan övergå till champagnen och ostronen.

Sally *(höjer sitt glas)* Skål då, för er snara återkomst och återställning av hela Europa!

Stefan Vi får städa ut tyskarna först. Sedan blir det bra.

Leslie Är det därför tyskarna är så ivriga med att städa ut alla andra folk först?
Stefan Det är så man tigger om att bli bortstädad.
Leslie Skål, Stefan! Må vi fria européer aldrig behöva spotta i glaset!
Stefan För Polens och Europas frihet!
(De dricker friskt och övergår sedan till supén, festen och champagnen. Plötsligt inleds Warszawakonserten någonstans ifrån.)
Leslie Någon spelar den till din ära, Stefan. De vet att du är här.
Stefan Det är kriget som kallar på mig. Polen ropar på mig. Vad jag längtar efter att få komma upp i luften!
Sally Hela mitt liv med honom, Leslie, var en hopplös kamp mot övermäktiga rivaler, Polen, kriget och flygmaskinen. Min totala svartsjuka hade aldrig någon chans från början.
Leslie Ändå blev du gift med honom. Jag trodde musiken var din svåraste rival.
Stefan Musiken är mitt livs stora olyckliga kärlek. Sally är mitt livs stora lyckliga kärlek.
Leslie Så ska det låta!
Stefan *(höjer sitt champagneglas)* Mina vänner, tack för denna kväll tillsammans. Om jag dör i morgon gör det inget, för då dör jag lycklig med er i tankarna.
Leslie Om du dör dör du tillsammans med mig, men det gör du inte, för jag är med dig.
Stefan Den stora trösten med att flyga är att man vet, att man alltid kommer ner igen.
Sally Senast du gjorde det hade du glömt själen kvar där uppe.
Stefan Nej, Sally, den var alltid kvar i Polen. Jag har gömt den där tills jag kommer tillbaka.
Sally Så som det här kriget håller på kommer du aldrig att få något Polen att komma tillbaka till. *(kan inte hejda en tår)*
Stefan *(allvarlig med ens)* Hon har rätt, Leslie. Hon är realist. Polen är utbombat, och städerna är förstörda. Det finns nästan ingenting kvar av Warszawa, och alla Polens judar spärrar de in i koncentrationsläger för att kunna massförinta dem. Tyskarna tror att de kan skapa en bättre värld på det sättet, och en bättre mänsklighet, med att förinta mänskligheten.
Leslie De kommer bara att lyckas förinta sig själva.
Stefan Det är det jag menar. Därför har vi ingenting att frukta, som står på den resonliga sidan, men det har jag förgäves försökt övertyga Sally om. Ju mer jag försöker övertyga henne om att det är vi som kommer att överleva och inte tyskarna, desto mera övertygad blir hon om att jag måste duka under.
Leslie Hon är kvinna. Kvinnor är sådana.
Stefan Ack, påminn mig inte därom.
Sally Vi har mycket champagne kvar i flaskan att dricka. Vad väntar ni på? Det är för tidigt att bli sentimental innan man är död.
Stefan Du menar att man sörjer bättre efteråt?
Leslie Det blir en senare fråga.

Stefan Jag menar det.
Sally Drick nu, så att ni somnar in ordentligt sedan.
Leslie Vill du ha oss under bordet?
Sally Helst.
Stefan Ingen risk. Det polska ölsinnet är ökänt.
Leslie Om Stefan en dag inte kommer tillbaka från ett av sina uppdrag efter att ha flugit i luften så skall jag komma och trösta dig, Sally. Jag behöver en ny älskarinna.
Sally Och om du inte kommer tillbaka, Leslie, skall jag ta hand om din hustru.
Stefan Vi kommer båda tillbaka, Sally, i en eller annan form, jag lovar.
Leslie I värsta fall kommer vi tillbaka i flytande form.
Stefan Du börjar bli rund under fötterna, Leslie.
Leslie Det har jag alltid varit.
Stefan Om sanningen ska fram, Leslie, har vi inte heller haft frukost idag.
Sally Bara ett kokt ägg.
Stefan Och en kopp te.
Leslie Då föreslår jag att vi alla tre slutar under bordet.
Stefan Bra förslag. Tror du vi hinner tömma en flaska till innan vi stupar?
Leslie Vi kan ju alltid försöka.
Stefan Godkänner du ett dylikt lösaktigt förfarande, hustrun min?
Sally Bara om jag får delta.
Stefan Du får hjälpa oss att dricka.
Sally Om jag inte kan hjälpa er flyga i luften kan jag alltid hjälpa er drunkna under bordet.
Stefan Så ska det låta.
Leslie Hur var det den där tyske poeten sade? "Om musik ger liv åt kärleken, så låt den ljuda!"
Sally Han sade det bättre på engelska.
Leslie Det är det jag menar. Han kunde bara skriva på engelska.
Stefan Ändå var det tyskarna som gjorde musiken till sin värld.
Leslie Och den kan inga bomber eller krig ta ifrån dem.
Stefan Det är det min Warszawakonsert handlar om. Musiken överröstar och besegrar alltid kriget och världen, då inget oväsen kan vara så starkt att det kan kväva musikens mildaste röst.
Leslie De har musiken kvar sedan när vi bombat sönder deras värld.
Stefan Säg det till dem, så kanske de slutar bomba oss.
Sally De fattar det först när de är färdigt bombade.
Leslie Låt oss avsluta flaskan.
Stefan Så tar vi en ny sedan.
Sally I morgon.
Leslie Så att vi missar tåget?
Sally Nej, flyget.
Leslie Försöker du sabotera oss?
Sally Nej, tvärtom.

Leslie Vi behöver mera bränsle. Flaskan är nästan tom.

Stefan Kommer. Hovmästarn! (*denne kommer fram*) Får vi en ny flaska. Men den ska vara full!

hovmästarn Givetvis, Sir. (*avlägsnar sig*)

Stefan Det kommer alltid mera.
(*Plötsligt börjar sirenerna tjuta.*)

Leslie Nu är det dags igen. Kriget väntar inte på oss.

Stefan Vi stannar här.

Sally I Warszawa vägrade du också söka skydd när bomberna kom.

Stefan Var det inte så vi träffades?

Leslie Jag har alltid undrat vad pianister tänker på när de spelar så övermåttan passionerat. Det kan ju inte vara sex, då passionen bara är musikalisk. Vad tänker du på, Stefan, när du spelar Warszawakonserten?

Stefan Hämnd.

Leslie Är det allt?

Stefan Nej, det är en aning mera komplicerat. När jag var ung tänkte jag alltid på naturen när jag spelade, om hur det var att vara fri ute i naturen, helst uppe i bergen. Kriget förändrade den inställningen. I stället blev mina verklighetsflykter politiska, så att jag drömde om vedergällningars utsvävningar, så att jag såg mig själv med bombflyg över Tyskland, där jag bombade städerna sönder och samman, särskilt de största, som Hamburg, som jag drömde om att få förinta med en eldstorm.

Leslie Det var ändå Brahms hemstad, och den betydde som musikstad även mycket för Händel.

Stefan Du frågade vad jag drömde om när jag gick lös med mina svindlande arpeggion i Warszawakonserten. Jag drömde om rättvisa och frihet, inte bara för Polen men för hela världen, om den totala förintelsen av alla diktaturer, främst Hitler och Stalin men även Mussolini och Franco och alla andra tänkbara diktaturer, som är det enda som fördärvat världen för människan.

Leslie Jag är benägen att hålla med dig. (*till Sally*) Jag beklagar, Sally, men vi måste nog ändå flyga i luften i morgon. Som du förstår har Stefan och jag mycket att göra för världen.

Sally Och bara ni kan göra det.

Leslie Ja, ty han är världens främsta pianist, och jag är världens främsta skådespelare.

Sally Därför är ni outhärliga och får inte förolyckas.

Leslie Alltså kommer vi tillbaka.

Sally Lovar ni?

Leslie Vi kommer alltid tillbaka.

Stefan Ingen risk, Sally. Du blir aldrig av med oss.

Sally Om jag ändå kunde lita på det!

Stefan Du kan lita på det tills vi kommer tillbaka. Sedan är det för sent.

Sally Stannar du hemma sedan?

Stefan Inte så länge kriget håller på. Du förstår, både jag och Leslie arbetar åt den brittiska underrättelsetjänsten. Där har du en älskare till som jag aldrig blir av med och som du aldrig slipper föra en ojämn kamp mot.

Sally Jag släpper dig aldrig, Stefan, även om du dör.

Stefan Jag ämnar inte dö.

Leslie Inte jag heller, även om jag dör.

Sally Det låter bra. Jag får hålla mig till det. Drick mig full nu, så att jag somnar och slipper uppleva hur ni flyger i luften.

Stefan Som du vill. Vi håller dig sällskap så långt det går.

Leslie Vi kan alltid köpa nya flaskor.

Sally Håll det i bensinen, så att motorn strejkar.

Leslie Nej, jag tycker allt det är bättre att vi håller det i oss själva.

Stefan Jag delar din uppfattning, Leslie. Champagne skall inte slösas bort på något annat än törstiga strupar. Det är den enda utdelning champagne kan ge, att dessa strupar då kan ge anledning till mera musik.

Leslie "Om musik ger liv åt kärleken, så låt den aldrig tystna!"

Stefan Det var bättre. Din tyska diktare blir bättre och bättre.

Leslie Det tyckte han inte själv, så därför skrev han på engelska.

Stefan Det förklarar saken.

Sally Vilken sak?

Leslie Att tyskarna menar att han måste ha varit tysk eftersom han skrev på engelska.

Sally Jag förstår.

Leslie Alltså har vi äntligen löst Shakespearegåtan.

Stefan Spara den åt tyskarna. Annars skjuter de ner oss för att han kanske ändå var engelsman.

Leslie Det kan vi ju inte tolerera.

Sally Vad då?

Leslie Att de skjuter ner oss om Shakespeare var engelsman.

Sally Allra minst om han inte ens var den som skrev dramerna.

Leslie I synnerhet inte då.

Stefan Det kanske du kan godta som förklaring och anledning till att de inte kan skjuta ner oss.

Sally Jag får köpa det i brist på annat.

Stefan Bravo! Då kan vi äntligen lugnt flyga i luften!

Leslie Till storms! Mot Tyskland! Var det Hamburg du ville förhärja med eldstorm?

Stefan Hamburg eller Berlin eller båda, det spelar ingen roll, helst båda, så blir Warszawa nöjt och kan återuppbyggas sedan.

Sally Ni är helt sinnessjuka av kriget.

Stefan Nej, storhetsvansinniga. Det är så krig gör med oss människor. Därför dör vi i det.

Sally Du måste komma tillbaka och skriva fler Warszawakonsserter.

Stefan Nej, det blev bara en. Den kunde bara skrivas när du kom till mig i ruinerna.

Sally Kom tillbaka, Stefan! (*omfamnar honom*)

Stefan Alltid. Du slipper mig aldrig. Allra minst musiken.

Leslie Vi kommer alltid tillbaka, vi konstnärer, som vägrar acceptera kriget.

Sally Bra. Fortsätt med det!

Stefan För evigt! Det är det musiken är till för.

Leslie Skall vi dra oss under bordet medan vi ännu är tillräckligt nyktra för att kunna hitta dit?

Stefan Nog med förslag, Leslie. Vi kryper under bordet. Det är ju ändå ett bombanfall på gång.

(De skålar alla tre en sista gång i den sista champagnen och drar sig sedan muntert ner under bordet – och försvinner, medan musiken och bombardemanget fortsätter och stegras. Scenen höljs i mörker och bombanfallet med krevaderna tilltar tills de nästan når graden av outhärdlighet. Då öppnas försiktigt scenen igen och visar samma utbombade en gång utsökt förnäma palats som i akt I scen 1. Efter hand som musiken avtar kommer omsider Stefan stapplande in på scenen, så gott som utbränd. Han slår sig uttröttad ner vid flygeln, som är överhöljd av damm och stoft, som han desperat och nästan argt sveper bort med armen, som blir alldeles nersölad.)

Stefan Här har ni ert krig, kära förbannade mänsklighet. Var det värt det? Europa oigenkännligt och begravet i ruiner, Warszawa, dess vackraste huvudstad, till nästan 90 procent förintat och centrum för det mest omänskliga drama som någonsin utspelats i vår kända historia, iscensatt av världens politiker för deras fåfängas skull. Kommer vi någonsin att få veta hela sanningen om spelet bakom kulisserna till detta civilisationsförintande krig? Kommer vi någonsin att få veta varför och av vem nästan hela Östeuropas judiska befolkning förintades? Hitler var inte ensam, och nazisterna hade aldrig kunnat komma till makten utan finansiellt stöd från främst Amerika. De skyller på att de tvingades till kriget av världens ekonomiska system genom utpressningspåtryckningar från världsbankerna, men roten till det onda, om man går till botten med det, kan egentligen bara påträffas i anledningarna till det första världskriget, som alla menar att var en tragedi som ingen rådde för. Allt är förlorat, och jag kan inte ens spela piano längre. (*klinkar lite patetiskt på några falska tangenter. Sally kommer in enkelt klädd.*)

Sally Naturligtvis är du här.

Stefan Du kommer förgäves, Sally. Jag kan inte spela längre.

Sally Det kan du visst.

Stefan Försök inte. Mitt land finns inte mer. Det är utbombat och jämnat med marken med hela Warszawa bara för att det var oskyldigt. Det delades och styckades av tyskarna och ryssarna, och nu när tyskarna håller på att förintas blir det ryssarna som tar över det med en värre diktatur än Hitlers. Hur tror du jag skulle kunna spela mera i en sådan värld?

Sally Musiken lever, Stefan, och du måste leva med den. Det är bara så du kan överleva själv.

Stefan Varför? Varför skulle jag överleva? Jag känner att jag inte har någon rätt utom till att dö, eftersom alla mina vänner dött, de flesta mördade, i bästa fall

stupade. De sköt till och med ner Glenn Miller och Leslie Howard. De var bara konstnärer.

Sally Du kan inte släppa musiken, Stefan. Den är ditt enda liv, och det är evigt.

Stefan Du försöker trösta mig med amsagor.

Sally Kriget är inte slut ännu, och du får inte dö med kriget.

Stefan Jag har redan dött med kriget. Den mänsklighet som måste överleva detta krig kommer att ha 20 miljoner oskyldiga mord på sitt samvete. Det är svårt att överleva bara en person som dött ifrån en som varit en del av ens liv. Världen kan aldrig bli mänsklig igen med 20 miljoner på sitt samvete.

Sally Det var inte du som mördade dem.

Stefan Det var politikerna, och vi står för den demokratiska delen av världen, som valde dessa politiker, som genomförde eldstormarna över Hamburg och Dresden. Ingen kommer att ställas till svars för alla de civila oskyldiga som bombades ihjäl för ingenting i Tyskland, bara för att de bodde i Tyskland.

Sally Du kan inte bära hela världens lidande, Stefan.

Stefan Vi slipper det inte, Sally. De som känner av det kommer inte ifrån sin nödvändighet att tvingas leva med det och bära det. Någon måste ta ansvar. Om inte världens politiker räcker till för att ta ansvar för vad som har hänt måste vi som känner det göra det.

Sally Ditt enda ansvar är mot musiken.

Stefan Är jag då icke en människa? Är jag icke som människa medansvarig för hela mänsklighetens mänskliga själ och olycksbörda? Jag kan inte frånsäga mig mitt ansvar för att vara orättvist levande när hela världen är död och har begravt sig själv i sin egen dårskap.

Sally Glöm världen. Du har alltid levt utanför den.

Stefan Jag är äntligen hemma i Polen igen och finner det våldtaget och förstört till oigenkännlighet. Människorna har förstört mitt Polen för mig. Hur kan jag då mera spela för människorna?

Sally Du är inte ensam. Artur Schnabel och Artur Rubinstein spelar ändå fastän världen har gått under, och det gör också Vladimir Horowitz. De ger inte upp. Det får inte heller du göra.

Stefan Jag har redan gjort det. Jag dog när Leslie Howard dog och när Wilhelm Canaris inte längre fick försöka rädda Tyskland, medan andra får leva vidare, som Stalin.

Sally Även jag lever fortfarande. Har du glömt mig?

Stefan Du kom till mig som genom en dröm när du uppträdde för första gången som en inkräktande gäst från en främmande värld i just detta palats, vars ruiner var ett preludium för mig till hela kriget. Sedan blev det ständigt bara värre. Men det är riktigt. Du fanns kvar hela tiden och uppträdde gång på gång på nytt i mitt liv, fastän jag upprepade gånger försökte lämna dig bakom mig. Jag lyckades nästan i Amerika, när du inte kunde godkänna att jag insisterade på att få fortsätta verka som flygare och delta med mina bröder i slaget om England, men du uppsökte

mig på sjukhuset när jag låg hjälplös som ett vrak efter att ha tappat huvudet. Du gav mig huvudet och musiken tillbaka, men jag tror inte du kan göra det igen.

Sally Du måste göra det själv, Stefan.

Stefan Hur kan jag göra det när musiken inte längre sjunger inom mig? Warszawakonserten var en engångsföreteelse, en parentes av skönhet i en värld där fulheten våldtog och förstörde allt, som nu är så förstört att det aldrig mer kan förekomma någon riktig kompositör av melodisk och harmonisk musik. Falskheten och dissonanserna har hela världen i sitt grepp genom radion, den omusikaliska tolvtonsmusiken, den vulgära och billiga jazzen, den prostituerade populärmusiken och det förfärliga stadsoväsendet av industrignissel och trafikvrål. Det finns ingen naturlig musikalitet i världen mera. Det finns bara omänsklig antimusik.

Sally Är bitterhet allt du har kvar?

Stefan Du var alltid så realistiskt lagd, Sally. Ser du inte att du äntligen lyckats, att allt jag har kvar är bara realism?

Sally (kommer fram till honom, går ner på knä för honom och försöker omfamna honom) Nej, Stefan, du har också mig kvar, och jag är inte längre bara realism. Även jag har följt med i krigets luttringsprocess, och här är nu ingenting annat kvar än bara kärlek.

Stefan Du menar att du fortfarande kan älska efter ett sådant krig?

Sally Mer än någonsin.

Stefan Vi börjar bli gamla, Sally. Har du inte märkt det? Kriget har gjort oss äldre än vad vi är. Kärleken är en blomma som bara blommar så länge den är ung och frisk, medan den sedan måste vissna i takt med att den mognar och genomskådar tillvaron.

Sally Tvärtom, Stefan. Kärleken bara växer med mognaden. Den kan ta sig andra uttryck än vid ungdomen, och det är där vi har vår chans. Vi var aldrig särskilt sexuellt fixerade, men du har musiken, och jag kan skriva. När den jordiska kärleken går under i sin egen jordiska dödlighet, som i kriget, så överlever den dock alltid sig själv genom andlighet, som är dess stora möjlighet att fortsätta expandera vad som än händer, genom att förändliga sig själv.

Stefan Du tror verkligen på vad du säger.

Sally Därför att jag vet att det är sant.

Stefan Jag har vissnat både som älskare och som pianist. Kriget förbjöd oss att få barn genom att alltid komma i vägen, men du har rätt. Det utesluter varken musikalisk eller litterär verksamhet.

Sally Ge oss en chans, Stefan. Ge musiken en chans. Ge livet en chans. Det är bara det värsta som är över. Allt det andra återstår.

Stefan (reser sig och reser även upp henne) Ditt förslag är rimligt. Kriget är inte slut ännu, det värsta kanske ännu återstår, och uppröjningen efteråt kommer att bli en mångårig mardröm, i synnerhet när det gäller att uppdaga alla brotten, som ändå kommer att fortsätta begås genom de diktatorer som finns kvar. Vi slipper dem aldrig, Sally. De kommer alltid att leva för att fördärva världen.

Sally Desto viktigare då att vi motverkar dem genom konstruktiv verksamhet och andlig kreativitet. De tål inte skönhet, Stefan. Det är vårt vapen mot fulhet och

brutalitet, förtryck och övervåld, och det är ett vapen som alltid överlever och segrar. Den finns alltid kvar och kommer åter när krigen har tystnat.

Stefan Din filosofi tar mig med överraskning. Du tänker längre än jag.

Sally Det är det vi kvinnor är till för. Därför har vi vår intuition, som räcker längre än vanlig hjärnkapacitet.

Stefan Har du talat med Einstein?

Sally Vi borde söka upp honom i Amerika.

Stefan Det skulle i så fall vara det enda som skulle kunna locka mig dit igen.

Sally Och sedan när kriget slutligen är över kan du återkomma till Europa och Polen och hjälpa det komma på fötter igen med din musik. Det är det den är till för.

Stefan Det finns flera nya intressanta kompositörer i England, som Hubert Bath och Richard Addinsell, utom Ralph Vaughan Williams och Sibelius i Finland.

Sally Där ser du. Musiken väntar på dig.

Stefan Jag är rädd att du kanske har rätt.

Sally Och du slipper flyga i luften mera.

Stefan Ja, ty Leslie Howard är död. Hans död stäckte mina vingar.

Sally Du har dem kvar, men de är personliga och bär dig desto högre som musikens vingar.

Stefan Du kan då förföra vem som helst.

Sally Det var din musik som förförde mig. Jag har aldrig velat ägna mig åt någon annan förförelse.

Stefan Det här pianot behöver stämmas. Vi får försöka gräva fram någon gammal stämmningsman, så att vi kan börja spela ordentligt igen.

Sally Så ska det låta. Nu börjar jag känna igen dig.

Stefan Jag ger aldrig någon konsert igen, om jag inte får börja just här i Polen och helst här i detta utbombade palats.

Sally Det kan säkert ordnas.

Stefan Jag går med på ditt förslag, Sally. Jag ska försöka ge musiken en chans.

Sally Det är allt jag begär.

(Han omfamnar henne spontant och nästan hjärtligt, och de går ut tillsammans.)

Slut

Göteborg, Trettondagen 2014.

Efterskrift.

Leslie Howard blev nerskjuten i ett vanligt passagerarplan tillsammans med sexton andra passagerare den 1 juni 1943 mellan London och Lissabon cirka 80 mil ut till havs från Bordeaux på säkert avstånd från krigszonens luftrum. Mycket har det spekulerats i varför tyskarna sköt ner det civila planet, men det har framkommit att det förelåg ett rykte att Churchill skulle ha färdats med det planet. Han beklagade själv efteråt, att ryktet om att han skulle ha varit ombord ledde till Leslie Howards död, som var 50 år vid tillfället.

Dramat bygger för övrigt på den film som gjorde Richard Addinsells "Warszawakonserten" världsberömd, som förblivit spelad sedan dess. Filmen är inte märkvärdig, även om Anton Walbrook och Sally Grey gjorde väl ifrån sig i huvudrollerna, och inledningsscenen mellan dem bland Warszawas ruiner har gått till historien, även om resten av filmen inte nått upp till samma nivå, fastän ingen mindre än Terence Young stod för manuset – det var regissören som inte var någon Hitchcock och ännu mindre av samma kaliber som teamet Powell-Pressburger, som väl var de som verkligen hade kunnat göra detta mycket laddade filmmaterial till en film för alla tider. Filmen tar slut där Sally återvinner Stefan på sjukhuset, medan vi inte kunnat avstå från frestelsen att lägga till ytterligare scener.

6 januari 2014